

STRESZCZENIE

Benedykt XVI 4 listopada 2009 roku podpisał dokument *Anglicanorum coetibus*, w którym zezwolił byłym anglikanom na konwersję do Kościoła katolickiego. Jednakże papież nie tylko szeroko otworzył drzwi dla konserwatywnych członków Kościoła Anglii, lecz okazał daleko idącą hojność poprzez propozycję zachowania części anglikańskiej tradycji wewnątrz katolickiej wspólnoty. Tym samym decyzja Benedykta XVI jest nie tylko pewnym przeszłym wydarzeniem z jego prawie ośmioletniego pontyfikatu, lecz posiada także daleko idące implikacje dla członków trzech Ordynariatów Personalnych skupiających byłych anglikanów oraz dla całego Kościoła katolickiego.

Konstytucja apostolska Benedykta XVI stanowi, iż Katechizm Kościoła Katolickiego opublikowany za pontyfikatu Jana Pawła II jest zwyczajnym wyrazem wiary katolickiej wyznawanej przez członków Ordynariatów Personalnych. Tym co jednak wyróżnia byłych anglikanów jest sposób wyrażania tej wiary w liturgii. Na mocy *Anglicanorum coetibus* kapłani mogą posługiwać się trzema formami rytu rzymskiego. Pierwszą jest Zwyczajna Forma Rytu Rzymskiego, kolejną Nadzwyczajna Forma Rytu Rzymskiego, a ostatnią jest specjalna forma rytu rzymskiego, która zawiera w sobie elementy anglikańskiej tradycji. Owocem tego papieskiego życzenia, aby tradycje duchowe, liturgiczne i duszpasterskie wspólnoty anglikańskiej przeniknęły do liturgii sprawowanej w Ordynariatach Personalnych, jest specjalny mszał *Divine Worship: The Missal*, który wszedł do użytku liturgicznego w pierwszą niedzielę adwentu 2015 roku.

Niniejsza praca chciała udzielić odpowiedzi na następujący problem: jakie elementy tradycji wspólnoty anglikańskiej można odnaleźć w nowym mszale używanym przez członków Ordynariatów Personalnych dla byłych anglikanów? Ze względu na obszerność materiału badawczego autor ograniczył się jedynie do poszukiwań anglikańskiego dziedzictwa w mszale dla Ordynariatów Personalnych, który stanowił podstawowe źródło w prowadzonych przez autora badaniach. W pracy nie zostały uwzględnione pozostałe księgi w Ordynariatach Personalnych, czyli Liturgia Godzin lub księgi przeznaczone do celebracji innych sakramentów niż Sakrament Ołtarza. Metoda badawcza wykorzystana w pracy to czcigodna zasada: *lex orandi - lex credendi*. Autor pragnął przy jej wykorzystaniu ukazać elementy tradycji anglikańskiej, które dochodzą do głosu w nowym mszale dla Ordynariatów Personalnych. Inaczej mówiąc tak obrana metoda pozwoliła na wydobywanie dogmatu (*lex credendi*) z liturgii (*lex orandi*).

Niniejsza rozprawa została podzielona na trzy rozdziały, z których każdy stanowił kolejny etap w drodze do uzyskania odpowiedzi na postawiony na początku pracy problem. Pierwszy rozdział pracy stanowił próbę ukazania anglikańskiej tradycji w dwóch miejscach: w doktrynie oraz w liturgii. W tym miejscu konieczne jest zastrzeżenie, iż ukazanie teologii i tradycji Kościoła Anglii dla katolickiego teologa stanowi zadanie bardzo wymagające. Powodem jest duży pluralizm anglikańskiej teologii oraz brak jednej obowiązującej wykładni prawd wiary. Także liturgia anglikańska nie doczekała się unifikacji. Autor odwołał się w pracy do dwóch najbardziej reprezentatywnych ksiąg liturgicznych w kontekście tematu pracy, czyli *Common Worship* oraz *Missale Anglicanum*. Wnioski, które wypływają z przeprowadzonych w pierwszym rozdziale badań można sprowadzić do kilku punktów. Po pierwsze, Kościół Anglii nie jest wyznaniem wyrosłym wprost z Reformacji, ale pewną syntezą teologiczno-pastoralnych prądów docierających do Anglii z kontynentu. Po drugie, anglikanizm chce być drogą pośrednią – *via media* – pomiędzy rzymskim katolicyzmem a wyznaniem reformacyjnymi. Wreszcie, liturgia anglikańska jest pewnym świadectwem przebytej przez anglikanizm doktrynalnej drogi.

W drugim rozdziale autor ukazał elementy anglikańskiej tradycji, która jest obecna w mszale dla konwertytów. Ta część pracy również została podzielona na dwa podrozdziały, ponieważ recepcja papieskiej woli o obecności anglikańskiej tradycji w *Divine Worship* przebiegała w dwojaki sposób. Z jednej strony zaczerpnięto teksty z anglikańskiej liturgii niejako „wprost” do mszału, a z drugiej dostrzegalne są pewne inspiracje nabożeństwami Kościoła Anglii. Wnioski płynące z drugiego rozdziału można sprowadzić do kluczowego stwierdzenia, że liturgia nie jest dodatkiem do aktu konwersji byłych anglikanów, lecz to właśnie w celebracjach ta wspólnota chce ukazać swoje *patrimonium*, czyli własną tradycję wyniesioną z Kościoła Anglii. Spojrzenie na liturgię sprawowaną w Ordynariatach Personalnych tylko przez pryzmat tekstów wprost wywiedzionych z anglikańskiej liturgii byłoby spojrzeniem fragmentarycznym. Zasadnym było zatem zbadanie tej liturgii także pod kątem elementów *implicite* zaczerpniętych z Kościoła Anglii. Paradoksalnie, należy z przeprowadzonych badań wnioskować, że część modlitw, zwyczajów oraz niektóre okresy liturgiczne są zaskakująco zbieżne z ich katolickimi odpowiednikami w dawnym mszale Rzymskim.

Ostatni, a zarazem najobszerniejszy rozdział to próba teologicznej oceny recepcji anglikańskiej tradycji w badanym mszale prowadzona z trzech perspektyw: Ruchu Oksfordzkiego, „reformy reformy” liturgii promowanej przez Benedykta XVI oraz posoborowy ekumenizm realizujący się w dialogu między Kościołem Anglii, a Kościołem

katolickim. Pierwszym wnioskiem wpływającym z badań przeprowadzonych w trzecim rozdziale jest stwierdzenie, iż mszał dla byłych anglikanów jest niejako owocem dziewiętnastowiecznego Ruchu Oksfordzkiego, który chciał ponownego odkrycia tego co odrzuciła angielska Reformacja. Kolejno ta księga liturgiczna jest udanym przykładem realizacji projektu „reformy reformy” liturgii. mszał zawiera w sobie nie tylko elementy, które usunięto lub ograniczono w rzymskiej liturgii. Również m.in. poprzez dodanie w kalendarzu liturgicznym lokalnych świętych oraz praktykę koncelebry ukazuje „reformę reformy” nie jako nostalgiczną tęsknotę za minionymi czasami, lecz owocny program dla przyszłości liturgii. Wreszcie należy stwierdzić, iż *Divine Worship: The Missal* jest księgą liturgiczną, która wyrasta z soborowej wizji katolickiego ekumenizmu. Utworzenie Ordynariatów Personalnych i własna forma rytu rzymskiego ukazały cel ekumenizmu, którym jest zjednoczenie chrześcijan w jednej wierze, która jest wyrażana w jednej Eucharystii. Jednocześnie prośba o konwersję nie była decyzją podjętą *ad hoc*, lecz poprzedzona była prowadzonym dialogiem katolicko-anglikańskim w czasach posoborowych.

Podsumowując, problematyka podjęta w pracy na gruncie polskiej teologii jest obszarem nieprzebadany, a wręcz nieznanym. Przemawia za tym krytyka literatury. Niemniej jednak autor wyraża skromną nadzieję, iż te pierwsze na gruncie polskim badania nad celebrowaną przez byłych anglikanów liturgią przyczynią się do ożywienia zainteresowania ekumenizmem oraz ukażą teologiczną i profetyczną doniosłość pontyfikatu Benedykta XVI – skromnego Robotnika w Winnicy Pańskiej zatroskanego o jedności chrześcijan oraz prawdziwą odnowę liturgii Kościoła.